

Energie(on)afhankelijkheid en Europees klimaatbeleid

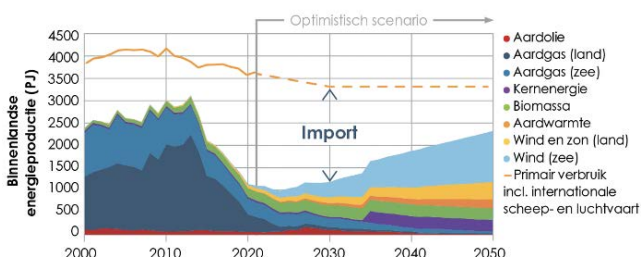
De Europese Unie (EU) is sterk afhankelijk van de import van (fossiele) energie. In 1990 werd 50% van de totale energievraag geïmporteerd, in 2021 liep dit op tot 56%.¹ In deze periode nam het totale energieverbruik toe met 4% en daalden broeikasgasemissies met 30%.² De EU wil haar importafhankelijkheid verkleinen en zet in op eigen opwek van energie uit zon en wind. Mede hierdoor moet het doel van 55% minder broeikasgasuitstoot in 2030 gehaald worden. Het ambitieniveau voor 2040 – en de verdeling van de reductieopgave over sectoren en landen – is aan het nieuw verkozen Europees Parlement (EP).³

Stand van zaken

Fossiele bronnen en importen spelen een grote rol om aan de Europese energievraag te voldoen. In 2021 werd 68% van alle energie geproduceerd uit steenkool, ruwe olie en aardgas, 13% uit kernenergie en 17% uit hernieuwbare opwek (zoals zon en wind). Sinds 1990 is minstens de helft van de totale vraag geïmporteerd. In 2021 was dit zo'n twee derde van al het aardgas, 80% van de ruwe olie, en 60% van alle steenkool.

Nederland is ook afhankelijk van de import van (fossiele) energie; een afhankelijkheid die is toegenomen na de productiebeperking van het Groningenveld. In de jaren naar 2050 neemt deze (volgens huidige prognoses) af.

DE IMPORTKLOOF VAN NEDERLAND

De duurzame ambities van Europa zijn vastgelegd in de Green Deal, die honderd dagen na het aantreden van de Europese Commissie in 2019 is gepresenteerd. Doel is Europa richting 2050 klimaatneutraal te maken en tegelijkertijd de economie duurzaam te transformeren. De Green Deal omvat meerdere maatregelen en initiatieven, zoals het Fit for 55-pakket (netto 55% reductie in 2030) en de Farm to Fork-strategie (verbeteren duurzaamheid van voedselsystemen en biodiversiteit).

Daarnaast is de Green Deal ook een motor voor economische groei, zorgt deze voor behoud van banen en moet hij innovatie stimuleren. Dit gebeurt onder andere door het EU-ETS en het CBAM dat broeikasgasemissies belast:

- Het EU-ETS zorgt ervoor dat emissies van de intensieve industrie en elektriciteitssector rond circa 2040 naar 0 gaan door emissies in toenemende mate te belasten.
- Het CBAM moet ervoor zorgen dat bedrijven binnen de EU onderhevig aan het EU-ETS hun concurrentiepositie behouden door een klimaatbelasting te heffen aan de grens voor producten van buiten de EU. Inkomsten worden gebruikt als subsidie. Het CBAM moet tevens andere landen aanzetten om ook te verduurzamen.

Welke richting kiest Europa en welk beleid hoort daarbij?

De EU wil al jaren de energieafhankelijkheid verkleinen, iets wat (helaas) nog erg lastig blijkt. De recente inval van Rusland in Oekraïne heeft deze ambitie een impuls gegeven. Wij verwachten daarom dat nieuw EU-beleid zich de komende jaren richt op:

1. vergroten van het aandeel duurzame opwek, onder andere door verdere steun aan en groei van wind op zee
2. elektrificatie van alle sectoren die zonder koolstof/verbrandingsproces kunnen
3. forse uitbreiding van de infrastructuur voor elektriciteit (voor en na 2030) en waterstof (na 2030)
4. nieuwe samenwerkingen met landen voor export van waterstofdragers
5. bevorderen van energie-efficiëntie: wat je niet verbruikt hoef je ook niet op te wekken.

Voor 2040 adviseert de EU een reductiedoel van 90%. Zo wil de Europese Commissie de EU positioneren als wereldleider op het gebied van groene technologieën en duurzame ontwikkeling, en tegelijkertijd de overgang naar een koolstofarme en circulaire economie versnellen. Een besluit over de ambitie (reductiedoel in totaal en per sector, en eventueel per land) voor 2040 en uitwerking in concreet beleid is aan het nieuw verkozen Europees Parlement.

Het klimaatdoel voor 2040 wordt naar verwachting in elk geval ondersteund door nieuw beleid zoals het ETS2 (gebouwde omgeving, transport en overige industrie) en nieuwe beleid gericht op de emissies van methaan en lachgas afkomstig uit de veehouderij (ETS3 en/of onderbrengen van emissies in ETS1), nieuwe normen (volgend uit de REDIII) en EU-brede financieringsprogramma's zoals het Just Transition Fund en het Horizon Europe-programma voor onderzoek en innovatie.

Om genoemde doelen te halen, moet het (aanzienlijke) verschil in kostprijs tussen duurzaam groen en fossiel grijs kleiner worden. Hiervoor zijn beleidsinterventies nodig. De totale kosten om een reductie van 90% in 2040 te realiseren, bedragen zo'n 4,0% van het Europees bbp (jaarlijks periode 2021-2040, bandbreedte van 2,6-5,8%).⁴ Dit lijkt veel, maar is in vergelijking met de kosten als gevolg van klimaatverandering beperkt. Tussen Europese lidstaten bestaan grote verschillen en huidig beleid voorziet in bijna de helft van de benodigde beleidsinterventies volgens recent onderzoek.⁵

Verwachte impact op Nederland

Het Europese energie- en klimaatbeleid had en heeft een aanzienlijke impact op Nederland. Over de volgende thema's gaan nog veel debatten gevoerd worden:

- **Realiseren grensoverschrijdende infra.** Veel van de energie-infrastructuur gaat over grenzen heen, en de balancering van het toekomstig veel zwaardere elektriciteits- en waterstofnet is een steeds Europees vraagstuk. Zo wordt stroom bijvoorbeeld in Nederland opgewekt, opgeslagen in Noorwegen en tijdens een 'dunkelflaute' vooral geproduceerd in Frankrijk (kerncentrales).
- **Transitie energie-intensieve industrieën.** De chemie-, cement- en staalsector moeten ook mee in de overgang naar een koolstofarme economie. Met name het EU-ETS en CBAM hebben veel invloed op de internationale concurrentiepositie van bedrijven, het tempo waarop die de transitie doormaken, de werkgelegenheid in de sector en het bnp van het land waar ze gevestigd zijn.
- **Eiwit- en zuiveltransitie.** Een verschuiving in de consumptiepatronen van met name vlees en zuivel, naar meer duurzame en plantaardige alternatieven is (wereldwijd) noodzakelijk. De uitstoot van de intensieve veehouderij kan hierdoor afnemen.
- **Socialisatie van kostenovername.** Investerings in duurzaamheid verdienen zich op termijn terug. Het is echter niet voor iedereen mogelijk om zelf de nodige investeringen te doen, waardoor het draagvlak erodeert. Voor een succesvolle transitie is een sociale transitie dan ook randvoorwaardelijk.
- **Circulaire waardeketens.** Veel sectoren kennen nog een lineair proces, van productie naar afval. Inzetten op circulariteit kan de afvalberg en de afhankelijkheid van het buitenland verkleinen.
- **Internationale samenwerking.** De EU moet blijven samenwerken met internationale partners om de klimaatuitdagingen aan te pakken. Dit omvat besluiten op het gebied van koolstofcertificering, financiering, technologische innovatie, maar ook keuzes over hoe om te gaan met klimaatmigranten en spanningen die als gevolg hiervan ontstaan.

Een groot deel van het energie- en klimaatbeleid wordt op Europees niveau gemaakt. Door te stemmen, beslis jij mee over het tempo en welke richting we op gaan.

De auteurs van dit artikel zijn:

Joachim Schellekens

Managing consultant energietransitie
j.schellekens@berenschot.nl

Thijs Verboon

Consultant energietransitie
t.verboon@berenschot.nl

Vraag:

Wat zijn de ambities van partijen als het gaat om energieonafhankelijkheid en verduurzaming?

Onderstaande antwoorden zijn AI gegenereerd en waar nodig ingekort. Klik voor het volledige antwoord en/of antwoord op andere vragen op de volgende link [Wat zijn de ambities van partijen als het gaat om energieonafhankelijkheid en verduurzaming?](#) en selecteer een partij naar keuze.

Partij	Met AI gegenereerde antwoorden
 SP	Deze partij heeft als ambitie om de afhankelijkheid van andere landen op het gebied van essentiële producten en diensten te verminderen. Zij pleiten voor het zo lokaal mogelijk organiseren van de productie van cruciale goederen en diensten en willen voorkomen dat andere economieën afhankelijk worden van hun producten. Daarnaast willen zij publiek geld ten goede laten komen aan de hele samenleving en niet enkel aan de winsten van aandeelhouders. Zij zijn tegen het kapot concurreren van andere landen en willen dat subsidies bijdragen aan maatschappelijke doelen, zoals het verminderen van afhankelijkheid van niet-EU-landen. Deze partij is ook tegen de privatisering van energiebedrijven en wil dat lidstaten de macht terugpakken over de energievoorziening. Zij pleiten voor een systeem waar de vervuiler betaalt en willen stoppen met fossiele subsidies.
 Partij voor de Dieren	<i>Op basis van het programma voor TK2023:</i> Deze partij heeft ambitieuze doelen als het gaat om energieonafhankelijkheid en verduurzaming. Zo streven zij ernaar om in 2030 50% minder energie te gebruiken ten opzichte van 1990. Zij willen een snelle afbouw van fossiele brandstoffen en een snelle groei van hernieuwbare energie. Daarnaast willen zij dat ons energiesysteem duurzaam, schoon en betaalbaar wordt, met een focus op publieke eigendom en lokale opwekking van energie. Ook willen zij strengere normen voor energieverbruik, het sluiten van kolencentrales en het stoppen van olie- en gaswinning op land en zee. De partij zet zich ook in voor het stimuleren van zonnepanelen op gebouwen, het investeren in wind op zee en land, en het verplicht stellen van een minimumpercentage aan duurzame in Nederland opgewekte stroom door energiebedrijven.
 BBB	De partij BBB lijkt geen specifieke uitspraken te doen over energieonafhankelijkheid en verduurzaming in deze bronnen. Ze richt zich voornamelijk op het hervormen van de Europese Unie, het subsidiariteitsbeginsel, het beschermen van nationale industrieën en het versterken van plattelandsregio's. Er wordt niet specifiek gesproken over ambities op het gebied van energieonafhankelijkheid en verduurzaming.
 D66	<i>Op basis van het programma voor TK2023:</i> Deze partij heeft ambitieuze plannen als het gaat om energieonafhankelijkheid en verduurzaming. Ze streven ernaar om in hoog tempo klimaatneutraal te worden en willen de CO ₂ -uitstoot aanzienlijk verminderen. Dit omvat het investeren in groene waterstof, het verlagen van CO ₂ -uitstoot, het stimuleren van duurzame energieproductie en het introduceren van maatregelen zoals rekeningrijden en klimaattickets. Ze willen ook subsidies beschikbaar stellen voor huiseigenaren en mensen met lage inkomens om hun woningen energiezuiniger te maken. Over het algemeen streven ze ernaar om in 2040 klimaatneutraal te zijn en in 2050 klimaatpositief.
 ChristenUnie	Deze partij heeft ambitieuze plannen op het gebied van energieonafhankelijkheid en verduurzaming. Zo streven zij ernaar dat de EU uiterlijk in 2050 een klimaatneutraal continent is en zetten zij in op meer zelfvoorzienendheid wat betreft energie. Zij willen duurzame energieopwekking en -besparing maximaliseren, streven naar een actieve rol van de overheid in het verduurzamen van het energiesysteem, en willen meer controle over kritieke grondstoffen binnen Europa. Ook zien zij kansen voor groene waterstofhubs, investeringen in energieopslag en innovatie, en het onderzoeken van kleinschalige en innovatieve vormen van kernenergie. Tot slot willen zij de voordelen van de fossiele industrie stopzetten en streven zij naar duurzaam beleggen en betere regels voor duurzaamheidsrapportages.
 PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	De partij benadrukt in de bronnen dat zij kritisch staat tegenover de huidige klimaatmaatregelen en regelgeving, zoals de Europese Green Deal en verplichte duurzame energie. Zij vinden dat Nederland verantwoordelijk is voor slechts een klein deel van de totale CO ₂ -uitstoot en dat er te veel geld wordt uitgegeven aan klimaatmaatregelen. De partij pleit voor beleid op basis van gezond verstand en realisme, in plaats van klimaatactivisme. Zij willen dat Nederland zelf kan bepalen hoe zij omgaan met energie en verduurzaming, zonder dat Brussel hierin de leidende rol speelt. De partij lijkt dus terughoudend te zijn als het gaat om energieonafhankelijkheid en verduurzaming, en benadrukt het belang van eigen besluitvorming op dit gebied.
 CDA	Deze politieke partij heeft ambitieuze plannen als het gaat om energieonafhankelijkheid en verduurzaming. Zij willen onder andere inzetten op groene industriepolitiek, investeren in schone technologieën en energieinfrastructuur, en streven naar een robuust energiesysteem met uitfasering van fossiele energie. Daarnaast willen zij een Europees stabiliteitspact voor energie oprichten, strategische voorraden aanleggen voor aardgas en de ontwikkeling van kleine modulaire kerncentrales stimuleren. Ook pleiten zij voor een Europese heffing op kerosine, verduurzaming van de scheepvaart, en de ontwikkeling van afvang en opslag van CO ₂ . Deze partij zet in op een groene economie en wil duurzaamheid het verdienmodel van de toekomst maken.

Partij	Met AI gegenereerde antwoorden
 SGP	<i>Op basis van het programma voor TK2023:</i> Deze partij heeft als ambitie om het gebruik van fossiele brandstoffen zoveel mogelijk af te bouwen richting 2050, vanwege zowel schadelijke gevolgen als het vermijden van afhankelijkheid van dure import uit onbetrouwbare landen. Zij benadrukken het belang van realistisch beleid dat haalbaar, betaalbaar en betrouwbaar is, met investeringen in het energienet en creatieve oplossingen om energie te delen. Tot slot pleiten zij voor een verhoging van de CO ₂ -prijs in het Europese emissiehandelssysteem en het voorkomen van eenzijdige nationale heffingen die het bedrijven moeilijk maken, tenzij er gerichte financiële steun is voor verduurzaming.
 VVD	De partij uit de bronnen streeft naar energieonafhankelijkheid en verduurzaming binnen de Europese Unie. Ze benadrukken het belang van een stabiele en betrouwbare Europese energiemarkt, waarbij de leveringszekerheid van elektriciteit en (duurzaam) gas cruciaal is. De partij pleit voor een diversiteit in de productiemix en het stimuleren van hernieuwbare energiebronnen. Daarnaast willen ze de CO ₂ -emissies beprijsen en streven naar een Europees luchtruim en een gemeenschappelijk luchtruim om de CO ₂ -uitstoot te verlagen. Ook zetten ze in op verduurzaming van de lucht- en scheepvaart en het afschaffen van belastingvrijstellingen voor lucht- en scheepvaartbrandstoffen. De partij richt zich op het realiseren van klimaatneutraal leven in 2050 en het voorbereid zijn op klimaatverandering, waarbij kernenergie en CO ₂ -opslag en -hergebruik een rol spelen.
 JA ²¹	<i>Op basis van het programma voor TK2023:</i> Deze partij heeft als ambitie om te streven naar energieonafhankelijkheid door in te zetten op kernenergie. Zij zijn tegen de huidige energietransitie met wind- en zonne-energie, omdat zij van mening zijn dat dit nadelige gevolgen heeft voor het landschap, de ruimte, de welvaart, de energierekening en de leveringszekerheid. JA21 pleit voor het stoppen van nieuwe windparken en het inzetten op kernenergie als primaire vorm van elektriciteitsopwekking. Zij willen ook blijven investeren in aardgaswinning op eigen bodem als schone brandstof en als belangrijke inkomstenbron voor Nederland. Daarnaast zijn zij tegen het gebruik van houtige biomassa als energiebron vanwege de hoge CO ₂ -uitstoot.
 Forum voor Democratie	De partij in kwestie lijkt tegen de huidige trend van duurzaamheid en energietransitie te zijn, zoals vastgelegd in het Klimaatakkoord van Parijs. Ze vinden de kosten van deze transitie niet opwegen tegen de mogelijke voordelen en willen dat Nederland zich terugtrekt uit het Klimaatakkoord. In plaats daarvan willen ze investeren in innovatie, zoals onderzoek naar thorium, en doorgaan met het gebruik van fossiele brandstoffen. De partij lijkt dus niet te streven naar energieonafhankelijkheid en verduurzaming zoals momenteel wordt nagestreefd in de EU.
 Volt	Deze partij heeft ambitieuze plannen als het gaat om energieonafhankelijkheid en verduurzaming. Ze streven naar een klimaatneutrale economie en energiesector binnen bepaalde deadlines, promoten hernieuwbare energie en willen de uitfasering van steenkool bevorderen. Daarnaast willen ze geen nieuwe vergunningen uitgeven voor het boren naar fossiele brandstoffen en streven ze naar een groenebanenstrategie om de transitie naar een duurzame economie te ondersteunen. Ook willen ze een Europees 'smart' energienetwerk opzetten en een hogesnelheidstreindienst ter vervanging van luchtvervoer binnen Europa.
 GROENLINKS PvdA	<i>Op basis van het programma voor TK2023:</i> Deze partij heeft ambitieuze plannen als het gaat om energieonafhankelijkheid en verduurzaming. Zo willen zij fossiele subsidies afschaffen, een eerlijke CO ₂ -heffing voor de zware industrie invoeren, investeren in onderzoek en innovatie, zorgen voor bredere toegang tot maatschappelijk relevante innovaties, en een waterstof-hub in Noordwest-Europa creëren. Daarnaast willen zij zonnepanelen voor iedereen toegankelijk maken, energiecoöperaties stimuleren, duurzamer bouwen bevorderen, en streven naar aardgasvrije wijken. Verder willen zij goede informatievoorziening over de klimaatcrisis en een isolatie-offensief voor alle huizen starten. Deze partij lijkt dus hoge ambities te hebben op het gebied van energieonafhankelijkheid en verduurzaming.
 MSc	Deze partij heeft als ambitie om de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen af te bouwen en te streven naar een situatie waarbij klimaatverandering en opwarming van de aarde niet langer het gevolg zijn van menselijke activiteiten. Zij zien zon, wind, geothermie, groen gas, waterstof en kernenergie als de toekomstige bronnen van energie. Zij pleiten voor maatregelen die haalbaar en betaalbaar zijn en willen de bestaanszekerheid van burgers, bedrijven en gemeenschappen niet in gevaar brengen. Ook benadrukken zij het belang van het concurrentievermogen van de Nederlandse en Europese industrie en willen zij investeringen in duurzamere energie stimuleren. Tot slot pleiten zij voor een Europese aanpak om weglekeffecten van emissies te voorkomen.

Stelling:

Nederland moet vooruitlopen op de klimaatambities van de Europese Unie.

Benieuwd hoe politieke partijen tegen deze stelling aankijken? Klik dan op de volgende link [Nederland moet vooruitlopen op de klimaatambities van de Europese Unie](#).

Eindnoten

- 1 Energy statistics - an overview - Statistics Explained (europa.eu)
- 2 Greenhouse gas emission statistics - emission inventories - Statistics Explained (europa.eu)
- 3 Recommendation for 2040 emissions reduction target (europa.eu)
- 4 <https://www.berenschot.nl/media/kk3nlh0i/how-to-finance-the-climate-transition.pdf>
- 5 Road 2 Net Zero EN - Institut Rousseau (institut-rousseau.fr)